ADVANCING PHARMACY WORLDWIDE

FIP SAĞLIK DANIŞMANLIĞI

SARS-CoV-2 KORONA VİRÜSÜ SALGINI:

Eczacılar için ön kılavuz

ULUSLARARASI ECZACILIK FEDERASYONU

© Bütün hakları Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP)'na aittir (2020)
Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP)
Andries Bickerweg 5
2517 JP Lahey
Hollanda
www.fip.org

Bütün hakları saklıdır. Bu belgenin hiçbir parçası kaynak belirtmeden bilgi erişim sistemlerinde saklanamaz veya elektronik, mekanik, ses kaydı veya başka surette kopyalanamaz. Bu doküman İngilizceden Türkçeye Türk Eczacıları Birliği tarafından çevrilmiştir. Telif hakları FIP'e aittir. Belge, Türk Eczacıları Birliği tarafından İngilizceden çevrilmiştir. Orijinal ile çevirinin ayrışması durumunda metnin orijinali dikkate alınmalıdır.

© Türk Eczacıları Birliği, 2020
Editör: Prof.Dr. Terken BAYDAR

SARS-CoV-2 Korona Virüsü Salgını: Eczacılar için ön kılavuz

Daha fazla bilgi ortaya çıktığında bu kılavuz güncellenecektir.

İçindekiler

Bu ön kılavuzun hazırlanış amacı ... 3
Serbest eczanelerde eczacıların görev ve sorumlulukları ... 3
Hastane eczanelerinde eczacıların görev ve sorumlulukları ... 3
Korona virüsü salgını ... 3
Korona virüsü nedir? ... 3
SARS-CoV-2 Korona virüs salgını nedir? ... 4
SARS-CoV-2 Korona virüs nasıl bulaşır? ... 4
SARS-CoV-2 Korona virüs nasıl BULAŞMAZ? ... 5
SARS-CoV-2 Akut solunum hastalığı – Klinik bilgi ... 5
Başlangıç evresi ... 5
Belirtiler ... 5
Tedavi ... 5
Önemli ilaç, ekipman ve tıbbi sarfların depolanmasının sağlanması ... 6
Önleme ... 6
Eczane aracılığıyla yapılacak faaliyetler ... 7
Önleme tedbirleri ... 7
Ayakta tedavi gören hastaların bakımı için öneriler ... 9
İzleme / Triyaj ... 9
Sevk ve karantina ... 10
Hafif SARS-CoV-2 semptomları gösteren ve enfeksiyon şüphesi bulunan hastaların evde bakımı ... 10
Bilgi kaynağı olarak eczaneler ... 10
Şüpheli durumlarda 2019-nCoV laboratuvar testi ... 11
Enfeksiyon kontrolü: El yıkama ve el temizliği ... 11
Alkol bazlı dezenfektan formülasyonlarının hazırlanması ... 11
Temizlik ve dezenfeksiyon yönetimi ... 11
Enfeksiyon kontrol: Diğer önlemler ... 12
Endişelerin giderilmesi: Yolculuk etmek ... 12
Eczane personeli ... 13
Sıkça sorulan sorular ... 13
Yanlış bilinenler ... 15
Ek kaynak ve bilgiler ... 17
Kaynakça ... 17
Diğer bilgi ve kaynaklar ... 19
Geçerlilik ... 21

EK 1: SARS-CoV-2 enfeksiyonunun tedavisinde önemli ilaçlar listesi 22
EK 2: Önemli ekipman, araç ve kişisel korunma ekipmanları listesi 23
EK 3: Serbest eczacılar için tavsiye algoritması 24
EK 4: El dezenfektanı hazırlamak için DSÖ kılavuzu 25
EK 5: Sıklıkla kontamine olan eşyalar için dezefektan listesi 28
Teşekkür sayfası 29

Bu ön kılavuzun hazırlanış amacı

Birinci basamak sağlık hizmetinde (örn., serbest eczaneler ve birinci basamak sağlık hizmeti veren diğer birimler) ve hastanelerde yada tıbbi analiz laboratuvarlarında faaliyet gösteren eczacıların yararlanması ve insanların bilgi edinmek ve yol gösterici olarak ulaşabilecekleri bir kaynak sunabilmek amacıyla korona virüsü, özellikle de yeni SARS-CoV-2 korona virüsü hakkında doğru bilgi ve özet kılavuz sunabilmektir.

2003, SARS-CoV (Şiddetli Akut Solunum Sendromu-korona virüsü) ve 2012, MERS-CoV (Ortadoğu Solunum Sendromu-korona virüsü) salgın deneyimlerine göre, korona virüsünün yayılmasının önlenebilmesi ve salgının sonlandırılması yasal düzenleme yapan otorite ile sağlık çalışanlarının, medyanın ve toplumun sürece etkin katılımıyla mümkündür. Bu belge, hastalığın yayılmasının önlenmesinde ve sağlık sistemlerinde etkili hastalık yönetiminde eczacılara ve eczane çalışanlarına destek olmak amacıyla oluşturulmuştur.

Serbest eczanelerde eczacıların görev ve sorumlulukları

Hem salgından etkilenmiş hem de etkilenmemiş bölgelerde sağlıkları ile ilgili kaygıları olan, bilgiye ve güvenilir bilgi kaynaklarına ihtiyaç duyan insanlar ve hastalar için serbest eczaneler, sağlık sistemi içinde ilk temas noktasıdır.

Serbest eczanelerde eczacılar şu hususlarda ortak sorumluluk sahibidir:

- Gereksinimler için uygun miktarlarda ilaç dahil farmasötik ürünler ile maske dahil tıbbi sarfları temin etmek ve bulundurmak
- Halkı bilgilendirmek ve farmasötik bakım eğitimi sağlamak
- Danışmanlık hizmeti vermek
- Gerektiğinde hekime veya sağlık kuruluşuna yönlendirmek
- Hastalıkların önlenmesi faaliyetlerini yaygınlaştırmak
- Enfeksiyon kontrol sürecinin paydaşı olmak

Hastane eczanelerinde eczacıların görev ve sorumlukları

Hem salgından etkilenmiş hem de etkilenmemiş bölgelerde hastane eczanelerindeki eczacılar şu hususlarda önemli bir rol oynarlar:

- Gereksinim olan ilaç ve diğer tıbbi malzemeleri uygun miktarlarda depolamak
- Hasta güvenliği ve hastalar için diğer sağlık çalışanları ile işbirliği yapmak
- Hastane içinde önleme ve enfeksiyon kontrol sürecinde yer almak
- Bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti sunmak
- Sunulan farmasötik/tıbbi ürünlerin akılcı kullanımını sağlamak (örn.sağlık çalışanlarının sürekli maske takmasının sağlanması).

Korona virüsü salgını

Korona virüsü nedir?

Korona virüsü soğuk algınlığından Ortadoğu Solunum Sendromuna (MERS- CoV) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromuna (SARS-CoV) kadar bir dizi hastalığa yol açan geniş bir virüs ailesidir. Yeni korona virüsü (nCoV) ise daha önce insanlarda görülmeyen bir suştur.

Korona virüsleri zoonotiktir, hayvanlar ve insanlar arasında bulaşır. Bu alandaki araştırmalar SARS-CoV virüsünün Afrika misk kedisinden, MERS-CoV virüsünün ise hecin devesinden insanlara bulaştığını göstermektedir. Hayvanlar arasında dolaştığı bilinen bazı korona virüsü türleri ise insanlara hiç bulaşmamıştır.

Korona virüsleri büyük, tek zincirli, pozitif polariteli, zarflı, RNA virüsleridir. Bütün RNA virüsleri içinde en büyük genoma sahip virüslerdir. Nükleokapsid tarafından oluşturulan sarmalsı kapsid ile kaplıdır ve onun da dışında bir zarf ile çevrelenmiştir. En az üç yapısal protein viral zarf ile ilişkilidir: Membran protein ile zarf proteini virüs yapısında bulunurken dikenli protein virüsün hücrelere girmesine aracılık eder. Yapısal proteinler içinde dikenler virüs yüzeyinde protrusyonlar oluşturarak virüse bir taç görüntüsü kazandırır (*ki korona* Latince taç anlamına gelmektedir). Virüsün hücreye girişine aracılık etmenin yanı sıra dikenler virüsün gireceği hücrenin aralığı ile yöneleceği dokuyu belirler, ancak hücrenin immün yanıtlar üretmesini de zorlaştırır (Li, 2016).

Korona virüsleri genellikle memelileri ve kuşları etkileyerek bir dizi ölümcül hastalığa neden olur. Korona virüsleri insan ve hayvanlarda genellikle solunum yollarında, sindirim ve merkezi sinir sistemlerinde hastalıklara neden olarak insan sağlığını tehdit eder; yol açtığı alt ve üst solunum yolu enfeksiyonları ile ekonomik zarara yol açar (Li, 2016). Korona virüsleri göreceli olarak kolaylıkla mutasyona uğrar ve yeni ortamlara adapte olabilir (Li, 2016); yeni hücre ve dokulara girerek onları etkileyebilir.

Bu nedenden dolayı, nadiren de olsa, belirli korona virüsleri sadece belirli hayvan türlerinden insanlara ve insanlar arası bulaşabilecek yeni suşlar üretebilirler. Bu virüslere daha önce maruz kalmadıkları için insanların doğal bağışıklıkları yoktur ve bu virüsler için henüz aşı mevcut değildir; dolayısıyla bu mutasyonlar hızla salgınlara dönüşebilir; örn., geçmişte yaşanan SARS ve MERS salgınları gibi.

SARS-CoV-2 Korona virüsü salgını nedir?

SARS-CoV-2, ilk defa Çin'in Hubei bölgesindeki Wuhan kentinde tespit edilen bir korona virüsü suşudur. Salgın, Aralık 2019'da bilinmeyen etmenlerden kaynaklanan bir pnömoni salgını olarak başlamıştır.

30 Ocak 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu salgını, "Uluslararası Acil Halk Sağlığı Sorunu" olarak tanımladığını açıklamıştır. DSÖ mevcut salgına neden olan hastalığın ismini geçici olarak "2019" yılında ilk defa tespit edilmesi ve "yeni" anlamına gelen "n" ile korona virüsü ailesine atıfta bulunarak **2019-nCoV** olarak belirlemiştir.

11 Şubat 2020 tarihinde DSÖ, virüse **Şiddetli Akut Solunum Sendromu Korona Virüsü 2 (SARS-CoV-2)**, virüsün yol açtığı hastalığa ise 2019'da tanımlanan Korona Virüsü Hastalığı (**COVID-19**) isminin verildiğini açıklamıştır.

SARS-CoV-2 Korona virüsü nasıl bulaşır?

SARS-CoV-2 virüsü aşağıdaki yollarla bulaşır:

a. Çoğunlukla insanlar arası yakın temas (yaklaşık 1,8 metre).
b. İnsandan insana bulaşma: Grip ve diğer solunum yolu hastalıklarında olduğu gibi virüs bulaşmış bir insanın öksürmesi veya hapşırması sonucu oluşan damlacıklar yoluyla.
c. Saçılan damlacıklar yakındaki diğer insanların ağzına, burnuna veya gözlerine gelebilir.
d. Kesin olmamakla birlikte, bir insanın SARS-CoV-2 bulunan bir yüzeye veya cansız nesneye dokunduktan sonra ağzına, burnuna veya gözüne dokunması.
e. Solunum yolu ile bulaşan virüslerin bulaşıcılıkları, genellikle semptomların en yoğun olduğu dönemde en fazladır. SARS-CoV-2 virüsünde ise, asemptomatik hastalar ile yakın temasta bulunan insanlarda bulaşı olduğuna ilişkin bir dizi olgu bildirilmiştir (Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, 2020; Rothe, 2020).

SARS-CoV-2 Korona virüsü nasıl BULAŞMAZ?

Yeni korona virüsü hakkında şimdilik sınırlı bilgiler bulunsa da aşağıdaki koşullarda virüsün bulaşması pek olası değildir:

a. Kısa bir süre önce virüs bulaşmış veya kontamine olmuş nesnelere dokunmak. Örn., hastalığın görüldüğü yerlerden gelen koliler, bu kolilerin varış noktasına ne kadar zamanda geldiği düşünüldüğünde sağlık çevrelerinde çok fazla kaygı uyandırmamaktadır. Bununla birlikte, virüsün suşunun eşya ve nesnelerin üzerinde ne kadar kalabildiğine ilişkin henüz bir bilgi yoktur.
b. İyi yıkanmış ve iyi pişirilmiş gıdalar ile bulaşma olmaz.

SARS-CoV-2 Akut Solunum Hastalığı– Klinik bilgi

Başlangıç evresi

SARS-CoV-2 virüsünün semptomlar başlamadan önce 2-14 gün arası kuluçka dönemi vardır.
Not: Virüse maruz kalan, ancak 14 gün içinde belirti göstermeyenlere hastalığın bulaşmadığı düşünülür.

Belirtiler

Kesin SARS-CoV-2 olgularında görülen hastalıklar, hiç semptom göstermemekten ölüme kadar değişen geniş bir yelpazededir. Hastane başvurularında rapor edilen başlıca semptomlar şunlardır (Nanshan Chen, 2020):

- Ateş (Hastaların % 80'den fazlası)
- Öksürük (> % 80)
- Nefes darlığı (% 31)
- Kas ağrısı (% 11)

Hastalık nefes darlığı, nefes almada zorlanma, solunum salgılarında artma (tükürük, kanlı balgam), gastrointestinal semptomlarda artma (mide bulantısı, kusma, diyare vb.) gibi erken belirtiler veya şuur değişiklikleri (konfüzyon, letarji) olmaksızın düşük ateş, öksürük, halsizlik, burun akıntısı gibi hafif semptomlarla da kendini gösterebilir (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Bu konudaki sınırlı veriler, hastaneye kaldırılan hastalardaki ölüm oranının % 11 olduğunu göstermektedir. Akut solunum sıkıntısı sendromu (ARDS, % 17), akut böbrek hasarı, akut akciğer hasarı, septik şok ve ventilatör ilişkili pnömoni gibi komplikasyonlar, hastaların % 33'ünde görülmektedir (Nanshan Chen, 2020).

Her ne kadar yaşlıların veya birden fazla hastalığı olanların daha yüksek risk altında olduğu düşünülse de, hastalığın ilerlemesi için risk faktörleri halen kesin değildir. Birçok ilerlemiş olguda enfeksiyonlar pnömoni, şiddetli akut solunum yetmezliği, böbrek yetmezliği ve ölüme yol açabilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Tedavi

SARS-CoV-2 virüsü için henüz bir ilaç veya aşı geliştirilmemiştir veya güvenlilik ve etkililik testleri henüz uygulanmamıştır. Çinli sağlık yetkililerinin hastalığın bütün genomunu 10 Ocak 2020'de paylaşmalarının ardından virüs için tedavi ve aşı geliştirme çalışmaları hız kazanmıştır. Ancak, bu tedavi için ilaçların ve aşıların piyasaya arz edilmesi zaman alacaktır.

Şu an için uygulanan tedavi semptomatiktir ve hastanın klinik durumuna göre destekleyici bakıma dayalıdır. Destekleyici tedavi oksijen tedavisini, hastanın sıvı almasını sağlamayı, ateş ve ağrı yönetimini ve ilave bir bakteriyel enfeksiyonun olması durumunda antibiyotik tedavisini içermektedir.

Tedavi uygulamalarına örnek olarak, ABD'de hastaneye kaldırılan ilk hastalarda test edilen (Holshue et al., 2020) ve Fransa'da denenen ancak verileri henüz raporlanmamış dolayısıyla geliştirme aşamasındaki yeni nükleotid analogu bir ön-ilaç olan Remdesivir'in, parenteral olarak hastalara verilmesi gösterilebilir.

Farklı tedavilerin arkasındaki gerekçeyi görmek ve belirli nüfus alt gruplarının (gebeler, yeni doğanlar, çocuklar ve gençler) tedavisi için ilgili kılavuzlara, Çin Eczacılar Birliği tarafından hazırlanan belgeye FIP internet sitesinden erişebilirsiniz (Çin Eczacılar Birliği, 2020).

Önemli ilaç, ekipman ve tıbbi sarfların depolanmasının sağlanması

Eczacılar, SARS-CoV-2 salgınının önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için hastalığın tanı, tedavi ve önlenmesinde kullanılan ilaçların ve sağlık destek ekipmanlarının sağlanmasını temin etmelidir.

Eczanelerde bu salgın için önemli ilaçların satın alınması, depolanması ve dağıtım işlerini düzenlemek ve klinik uygulamada gerekli ilaçları temin etmek ve envanteri belirlemek için bir eczacı belirlenmelidir.

Antiviral ilaçlar, antimikrobiyal ajanlar, antipiretikler ve analjezikler, kortikosteroidler listedeki başlıca ilaçlardır. Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen listeyi **Ek 1**'de bulabilirsiniz

Önemli tıbbi sarf, ekipman ve kişisel koruma malzemeleri için yine Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen listeye **Ek 2** 'de ulaşabilirsiniz.

Önemli

Virüsün daha da yayılmasını engellemek için hastalık taşıdığı bilinen veya şüphelenilen kişilerin diğer hastalardan izole edilmeli ve sağlık çalışanları tarafından enfeksiyon kontrol prosedürleri sıkı bir şekilde uygulanarak tedavi edilmelidir.

SARS- CoV-2 enfeksiyonu semptomları gösteren kişilerle sosyal temasa girmiş kişiler, yerel sağlık hizmeti ekipleri tarafından takip edilmelidir.

DSÖ'nün virüsün bulaşmasının ve yayılmasının engellenmesi için kamuoyuna yönelik verdiği genel tavsiyeler el ve solunum yollarının hijyeni ile güvenli gıda alımı dâhil olmak üzere aşağıdaki yöntemlerdir:

1. Alkol bazlı el dezenfektanı veya su ve sabun ile iyice ovalanarak düzenli olarak eller temizlenmelidir,
2. Öksürürken ve hapşırırken ağız ve burnun kağıt peçete (mendil) veya yoksa kol ile kapatılmalı ve hemen ardından kağıt peçete çöpe atılarak eller yıkanmalıdır,
3. Ateşi olan ve öksüren kişilerle yakın temastan kaçınılmalıdır,
4. Ateş ve öksürük varsa ve nefes almada güçlük yaşanıyorsa hemen tıbbi destek alınmalı ve sağlık hizmeti sunucuları ile seyahat geçmişi paylaşılmalıdır,
5. Yeni korona virüs tespit edilen bölgelerdeki hayvan pazarlarını ziyaret edenler, hayvanlarla ve hayvanların temas ettiği yüzeylerle korunmasız ve doğrudan temas etmekten kaçınmalıdır,
6. Pişmemiş veya az pişmiş hayvansal gıda tüketiminden kaçınılmalıdır. Et, süt veya sakatatlar çiğ tüketilmemeli ve iyi gıda güvenliği uygulamaları gereği pişmemiş gıdaların çapraz kontaminasyonundan kaçınılmalıdır. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Semptom gösteren ve/veya enfeksiyon kapmış kişilerle temasa girmiş olabilecek kişilerin kendilerini karantinaya alması

Kendini karantinaya almak, diğer insanlara enfeksiyon bulaştırma olasılığına karşı kontamine kişinin diğer insanlarla temasa girmekten kaçınmasıdır. Bu durum ise arkadaş buluşmaları, işyeri, okul, çocuk bakım merkezleri, kreşler ve anaokulları, üniversiteler, ibadethaneler, yaşlı bakımı ve sağlık hizmeti tesisleri, hapishaneler, spor salonları, süpermarketler, restoranlar, alışveriş merkezleri ve insanlarla temasın olabileceği tüm ortamlarda diğer insanlarla temasa girmekten kaçınılması anlamına gelmektedir (Yeni Zelanda Sağlık Bakanlığı, 2020).

Eczane aracılığıyla yapılacak faaliyetler

Serbest eczanelerdeki eczacılara verilen tavsiyeler için Ek 3 'de verilen karar ağacına bakabilirsiniz.

Önleme tedbirleri

Eczacılar ve eczane personeli aşağıdaki yöntemlerle SARS-CoV-2 virüsünün yayılmasını engelleyebilir:

- Hastalığın doğasını, nasıl bulaştığını ve bulaşmasının nasıl önlenebileceğini anlayarak;
- SARS-CoV-2 virüsüne karşı geliştirilen stratejilerle ilgili olarak ulusal düzeydeki bilgi kaynaklarına (ve SARS-CoV-2 olgularını sevk edebilecekleri için en yakın sağlık tesisine) nasıl ulaşılacağını bilerek ve bu bilgileri sürekli güncel tutarak;
- Toplumu bilgilendirerek, tavsiyeler vererek ve farmasötik bakım eğitimi vererek;
- Gerekli ürünleri tedarik ederek;
- SARS-CoV-2 akut solunum sendromu olduğundan şüphelenilen birey ve ailelerini gerekli sağlık hizmeti ortamına sahip sağlık tesislerinde tedavi almaya teşvik ederek gerekli sağlık hizmeti ortamına sahip olmayan birinci basamak sağlık hizmeti noktaları, eczaneler ve tıp merkezleri dahil diğer sağlık hizmeti tesisleri de hastalığın önlenmesinde önemli roller oynayabilir; ancak, bu noktalar SARS-CoV-2 tedavisi ve yönetimi için doğru yerler değillerdir ve bu yetersiz sağlık tesislerinde SARS-CoV-2 hastalarını tedavi etmeye çalışmak, sağlık çalışanlarının ve hastaların sağlığını tehlikeye atabilir.

Bunlara ek olarak aşağıdaki tedbirler de eczane yönetiminde göz önünde bulundurulabilir (Çin Eczacılar Birliği, 2020):

1. Acil durum planları ve iş akış şemaları geliştirmek
2. Bütün personelin katıldığı eğitimlerin gerçekleştirilmesi
3. Eczacıların sağlık durumuna odaklanması
4. Eczane personelinin korunması
5. Eczacıların enfeksiyon izleme becerilerinin arttırılması
6. Yeterli düzeyde temizlik ve dezenfeksiyon yönetiminin sağlanması
7. Hasta yönetiminin güçlendirilmesi
8. Hasta eğitiminin güçlendirilmesi
9. Enfeksiyon bulaşma yönetiminin güçlendirilmesi
10. Tıbbi atık yönetiminin geliştirilmesi

Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen yukarıdaki her bir madde için daha ayrıntılı tavsiyelere FIP internet sitesi üzerinden ulaşılabilinir.

Maske kullanımı

Maske kullanmak SARS-CoV-2 dahil olma üzere belirli solunum yolu hastalıklarının yayılmasını engelleyecek bir yöntemdir. Ancak, **yalnızca maske kullanımı yeterli düzeyde bir koruma sağlayabilmek için yeterli değildir** ve diğer tedbirler de mutlaka uygulanmalıdır.

SARS-CoV-2 virüsünün insandan insana bulaşmasını engelleyebilmek için maske kullanımı, el hijyeni ve diğer enfeksiyon kontrol tedbirleri ile birlikte uygulanmalıdır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlık hizmetinde çalışanlara şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

- SARS-CoV-2 virüsü bulaştığı bilinen veya bundan şüphelenilen hastaların bulunduğu bir odaya girerken veya bu tür bir olgunun tedavisi ile uğraşırken maske kullanmak;

- Trakeal entübasyon, maske ile ventilasyon, trakeotomi, kardiyopulmoner canlandırma, entübasyon öncesi maske ile ventilasyon ve bronkoskopi gibi damlacık enfeksiyonu riski oluşturacak işlemlerde sertifikalı N95 veya FFP2 maskeler, sağlık çalışanı tarafından korunma amacıyla kullanılmalıdır.

ABD'deki Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC), yayımladığı kılavuzda solunum cihazlarının etkili olabilmesinde ÜÇfaktörün önemli olduğunu bildirmektedir:

1. Solunum cihazı virüse maruz kalınan süre boyunca doğru olarak kullanılmalıdır.
2. Solunum cihazı ile hastanın akciğerleri arasındaki hava alış-verişinde kaçağa izin vermemek için maske hastanın yüzüne iyice yerleştirilmelidir.
3. Solunum cihazının filtresi, içinden geçen havada bulunan partiküllerin en az % 95'ini temizleyebilmelidir. Solunum cihazlarının doğru (ve yanlış) kullanımı hakkında daha fazla bilgiyi, ilgili CDC broşüründen edinmek mümkündür.

Toplum için tavsiyeler
Solunum semptomları göstermeyen bireyler:

1. Kalabalık yerlerden kaçınmalıdır;
2. SARS-CoV-2 solunum semptomları (öksürük, hapşırma vs.) gösteren bireylerden en az 1 metre uzakta durmalıdır;
3. Ellerin gözle görülür biçimde kirli olmadığı durumlarda, alkol bazlı el dezenfektanı; ellerin gözle görülür biçimde kirli olduğu zamanlarda ise su ve sabun kullanarak el hijyeni sürekli olarak sağlanmalıdır;
4. Öksürürken veya hapşırırken ağız kağıt peçete (mendil) veya mendil yok ise ağız kol ile kapatılmalı, kullanıldıktan sonra kağıt peçete (mendil) atılmalı ve el hijyen tedbirleri uygulanmalıdır;
5. Elleri yıkamadan önce ağıza, buruna ve göze dokunmaktan kaçınılmalıdır.

Hasta olmayan insanların korunmasında maske kullanmanın etkili olduğu üzerine henüz hiçbir bilimsel veri yoktur; dolayısıyla, hasta olmayan bireylerin maske takması zorunlu değildir. Ancak, yerel kültürel alışkanlıklar sonucu bazı ülkelerde maske kullanımı yaygın olabilir. Eğer maske kullanılacaksa maskenin kullanımı, çıkarılması ve gerektiğinde bertaraf edilmesi üzerine en iyi uygulama standartları takip edilmeli ve maske çıkarıldıktan hemen sonra, el hijyeni tedbirleri uygulanmalıdır (Doğru maske yönetimi ile ilgili aşağıdaki tavsiyeyi mutlaka okuyunuz).

Solunum semptomları gösteren bireyler:

1. Ateş, öksürük ve nefes almada güçlük yaşanıyorsa, en kısa zamanda veya ulusal protokollere uygun olarak en yakın sağlık merkezine başvurmalı ve maske kullanmalıdır;
2. Aşağıdaki maske yönetimi tavsiyelerini takip ediniz.

Herhangi bir endikasyon göstermeden tıbbi maske kullanmak, gereksiz bir maliyet yaratacağı gibi, gerçek olmayan bir güvenlik algısı yaratarak el hijyenine dikkat etmek gibi çok önemli tedbirlerin ihmal edilmesine neden olabilir. Dolayısıyla, yanlış maske kullanımı bulaşma riskinin azaltılmasındaki etkililiği azaltır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Daha fazla bilgi CDC'nin *2019 Yeni Korona Virüsü (SARS-CoV-2) bulaştığı doğrulanan veya sağlık merkezlerinde SARS-CoV-2 incelemesi altında olan hastalar için enfeksiyon önleme ve kontrol tavsiyeleri kılavuzu*nda bulunabilir (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

Ayakta tedavi gören hastaların bakımı için öneriler

Enfeksiyon önleme ve kontrolün temel ilkeleri ve standart tedbirler, ayakta tedavi ve birinci basamak sağlık hizmeti sunucuları da dâhil olmak üzere bütün sağlık hizmeti ortamlarında uygulanmalıdır. SARS-CoV-2 için aşağıdaki tedbirler uygulanmalıdır:

- Triyaj ve erken tanı;
- El ve solunum hijyeninin sağlanması ve solunum semptomları gösteren hastalarda tıbbi maske kullanımının vurgulanması;
- Bütün şüpheli olgularda temas ve damlacıklara karşı alınan tedbirlerin uygulanması;
- Belirti gösteren hastalara bakım sunulmasının önceliklendirilmesi;
- Belirti gösteren hastaların beklemek zorunda kaldıkları durumlarda ayrı bir bekleme alanında beklemelerinin sağlanması;
- Semptomların erken tanınması, kullanılabilecek temel önlemrler ve hangi sağlık kuruluşlarına başvurulması gerektiği hususlarında hastaların ve ailelerin eğitilmesi (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

İzleme / Triyaj

SARS-CoV-2 virüsü için inceleme altında olan hastaların durumunun değerlendirilmesi için ABD'deki Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC) aşağıdaki kriterleri önermektedir (2020):

Klinik özellikler	**&**	**Epidemiyolojik risk**
Ateş **veya** alt solunum yolu hastalıkları belirti/semptomları (örn. öksürük veya nefes darlığı)	**VE**	Laboratuvar tarafından SARS-CoV-2 bulaştığı doğrulanmış kişilerle semptomların başlamasından itibaren 14 gün içinde yakın temasa girmiş sağlık hizmeti çalışanları dahil herkes
Ateş **ve** alt solunum yolu hastalıkları belirti/semptomları (örn. öksürük veya nefes darlığı)	**VE**	Semptomların başlamasından itibaren 14 gün içinde Çin'in **Hubei Bölgesi'ne** yolculuk etmiş olmak
Hastaneye yatmayı gerektiren ateş **ve** alt solunum yolu hastalıkları belirti/semptomları (örn. öksürük veya nefes darlığı)	**VE**	Semptomların başlamasından itibaren 14 gün içinde **Çin'e** yolculuk etmiş olmak

Bu üç senaryonun herhangi birinde bulunan kriterler ile örtüşen hastalar inceleme için en yakın uygun sağlık kuruluşuna başvurmalıdırlar.

Bu kriterler ile örtüşen hastaları tespit eden eczacılar hastayı karantinaya almalı (bkz. bir sonraki bölüm, "Sevk ve karantina"), hastayı fiziksel olarak muayene etmemeli ve hastanın tedavi edilmesi ve hastalığın daha da yayılmasının engellenmesi için **bir an önce** uygun sağlık yetkililerini durumdan haberdar etmelidir.

Yukarıdaki senaryolarla örtüşmeyen, ancak kendini iyi hissetmeyen hastalara evde kalmaları ve çoğu solunum yolu enfeksiyonlarında kullanılan genel önleme tedbirlerini uygulamaları tavsiye edilmelidir (Aşağıdaki ilgili bölüme bakınız).

Sevk ve karantina

Birinin SARS-CoV-2 akut solunum hastalığı geçirdiğinden şüpheleniyorsanız, hemen gereken desteği sağlayarak hastanın uygun bir sağlık merkezinde gerekli tedaviyi almasını sağlayın. DSÖ aşağıda ayrıca belirtilen durumlar dışında SARS-CoV-2 akut solunum semptomları gösteren bireylerin evde bakım sunulmaması gerektiğini ifade etmektedir.

Ulusal, bölgesel ve yerel sağlık kurumunuz şüpheli olgular için bir protokol geliştirmiş olabilir; bu durumda protokollerdeki prosedürlere aşina olmanız ve uygulamalarına destek olmanız çok önemlidir. Bu destek gerekli durumlarda şüpheli olguların ayrı bir odada karantina altına alınarak, hastayı uygun bir sağlık kurumuna nakil etmek için gereğince eğitimli ve donanımlı olan acil durum hizmetlerine haber vermeyi gerektirebilir.

Eczanede bulunan karantina odasının ideal olarak ayrı bir banyosu olmalı, ayrıca olası kontaminasyonu önlemek ve dekontaminasyonu kolaylaştırmak içinse hastanın bekleme esnasında konforu için gerekli, olabildiğince az sayıda eşya olmalıdır. Şüpheli olgu ilgili sağlık sistemine nakil edildikten sonra hastanın karantinaya alındığı oda ve tuvalet gibi kontamine olması muhtemel diğer bölgeler uygun ürün ve prosedürlerle dekontamine edilmelidir (Aşağıdaki ilgili bölüme bakınız).

Hafif SARS-CoV-2 semptomları gösteren ve enfeksiyon şüphesi bulunan hastaların evde bakımı

Dünya Sağlık Örgütü, sağlık sistemlerinin güvenliği ve kalitesi (hastalarının durumunun kötüleşmesi ihtimaline karşı) ile halk sağlığı güvenliği için şüpheli SARS-CoV-2 volgularının hastane ortamında karantinaya alınması ve izlenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Ayakta tedavinin mümkün veya güvenli olmaması (örn. sağlık hizmeti talebine yanıt verebilecek kaynak ve kapasitenin sınırlı olması) veya önceden bilgilendirme sonucu hastaneye kaldırılmanın kabul edilmemesi gibi bazı durumlarda alternatif bir yerde (örn. hastanın evi) sağlık hizmeti sunumu düşünülebilir.

Böyle bir durumda, hasta hafif semptomlar gösteriyorsa ya da kalp veya akciğer hastalıkları, böbrek yetmezliği veya bağışıklık sistemi yetmezliğine yol açan hastalıklar gibi altta yatan başka bir kronik hastalığı olan ve komplikasyon geliştirme riski daha yüksek olan hastalar da evde tedavi edilebilir.

Buna ek olarak hastalar ve aileleri kişisel hijyen, temel enfeksiyon önleme ve kontrol tedbirleri, hasta olduklarından şüphelendikleri aile üyelerine en güvenli bakımın nasıl sağlanacağı ve enfeksiyonun diğer aile üyelerine bulaşmasının nasıl önlenebileceği hususlarında mutlaka eğitilmelidirler. DSÖ'nün ilgili kılavuzunda bulunan tavsiyelere harfiyen uymalıdırlar.

Bilgi kaynağı olarak eczaneler

Yerel bilgi gereksinimini karşılamak için eczacılar ve eczacılık meslek örgütleri bilgilendirme materyalleri (poster, el ilanı, internet sitesi, kısa mesaj, mobil uygulama bildirimleri vb.) geliştirebilir; ayrıca okul gibi toplumsal merkezlerle soru-cevap etkinlikleri düzenleyebilir.

Farklı senaryolarda eczacıların sunabilecekleri farklı tavsiyeler için FIP küçük bir poster hazırlamıştır (**Ek 3**).

Böyle materyallere ve diğer bilgi kaynaklara erişimi kolaylaştırmak için FIP bir de internet sitesi geliştirmiştir. Gelişmelerden haberdar olmak için www.fip.org/coronavirus adresini düzenli olarak takip edebilirsiniz. Farklı dillerde geliştirilmiş FIP materyallerine ek olarak, Çin Eczacılar Birliği tarafından geliştirilen kılavuzları da bulabilirsiniz.

Bunlara ek olarak diğer bilgi ve kaynaklar bölümünde, iletişim için geliştirilen uluslararası kaynakları bulabilirsiniz.

Şüpheli durumlarda 2019-nCoV laboratuvar testi

Şüpheli insan olgularında örneklerin tanı testlerine dahil olabilecek biyokimya laboratuvarlarında çalışan eczacılar için DSÖ buradan ulaşılabilecek bir ön kılavuz geliştirmiştir. Laboratuvarlar, ülkedeki seçilmiş referans laboratuvarlara biyolojik örneklerin gönderilmesi hususunda laboratuvar çalışanlarına bilgi sağlamak veya örnekleri göndermek ve bu konuda resmi yetkililere danışmak hususlarında son derece dikkatli olmalıdır.

Daha fazla bilgiyi, *Yeni 2019 Korona Virüsü (SARS-CoV-2) incelemesi altındaki hastalarda biyolojik örnek alımı, saklanması ve test edilmesini ön kılavuzdan* bulabilirsiniz (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

Enfeksiyon kontrolü: El yıkama ve el temizliği

Eczacılar, düzenli ve doğru el yıkamanın önemi üzerine farkındalık oluşturarak ve alkol bazlı el dezenfektanlarını depolayarak veya hazırlayarak halk sağlığının korunmasında önemli roller üstlenebilir.

Virüsün yayılmasının engellenmesi için el hijyeni son derece önemlidir. El hijyeni DSÖ tarafından önerilen doğru el yıkama tekniği uygulanarak,su ve sabun veya alkol bazlı el dezenfektanı kullanarak sağlanmalıdır.

DSÖ el dezenfektanlarının %80 oranında etanol veya %75 oranında izopropil alkol içermesini önermektedir.

Alkol bazlı dezenfektan formülasyonlarının hazırlanması

Hesaplamalar ve formülasyon yöntemleri de dahil olmak üzere el dezenfektanlarının nasıl hazırlandığı hakkında ayrıntılı bilgi için Dünya Sağlık Örgütü'nün "*DSÖ Yerel Üretim Kılavuzu-El Dezenfektanı Formülasyonları*" kılavuzuna başvurulabilir. Daha hızlı erişim için kılavuzu **Ek 4**'te bulabilirsiniz.

Erişim adresi: https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

Temizlik ve dezenfeksiyon yönetimi

SARS-CoV-2 virüsü damlacıklar ve temas yolu ile üzerinden bulaştığı için hastane ve eczanelerde kontamine olması muhtemel alanlar dezenfekte edilmelidir. SARS-CoV ve MERS-CoV üzerine yapılan çalışmalar, SARS-CoV-2 virüsünün ultraviyole ışığa (UV) ve yüksek sıcaklığa (30 dakika, 56°C) duyarlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, SARS-CoV-2 virüsünü %75 etanol, klor içeren dezenfektanlar, perasetik asit ve kloroform etkili bir biçimde deaktive etmektedir. Klorheksidin ise SARS-CoV-2 deaktivasyonunda fazla etkili bulunmamıştır.

Eczane personeli tüm çalışma ortamlarını, kullandıkları nesne ve ekipmanları mevcut temizlik ve dezenfektan kılavuzları ile ilgili yönetmeliklere uygun olarak dikkatlice temizlemelidir (Çin Eczacılar Birliği, 2020).

Dezenfektanlar ve kontamine nesnelere sıklıkla uygulanan yöntemler için **Ek 5** 'e bakınız.

Enfeksiyon kontrolü: Diğer önlemler

1. Solunum hijyeni tedbirleri herkes, özellikle de hastalar tarafından her zaman uygulanmalıdır. Solunum hijyeni, el hijyenine ek olarak öksürük veya hapşırma sırasında maske, mendil veya kol kullanılarak ağzı ve burnu kapatmak anlamına gelmektedir.

2. Ağzı veya burnu kapatmada kullanılan materyaller atılmalı veya atılmayacaksa sabun veya deterjan ile su kullanılarak gereğince yıkanmalıdır.

3. Vücut sıvılarına, özellikle ağız ve solunum salgılarına ve dışkıya doğrudan temas etmekten kaçınılmalıdır. Ağız bölgesine veya solunum yollarına bakım sağlarken veya dışkı, idrar ve atıklar ile uğraşırken tek kullanımlık eldivenler kullanılmalıdır. Eldiven kullanımından önce ve sonra mutlaka el hijyeni tedbirleri uygulanmalıdır.

4. Hastalar veya hasta bakımı sırasında oluşturulan atık eldiven, peçete, maske ve diğer tıbbi atıklar, diğer atıklarla birleştirilmeden önce hastanın bulunduğu odada üzeri kapalı ayrı bir kaba koyulmalıdır.

5. Hastaya tahsis edilen ortamda bulunan kontamine eşyalar (örn., diş fırçası, yemek kapları, bulaşıklar, havlular, el bezleri, nevresim vb.) ile hastadan virüs bulaşmasını sağlayabilecek temastan kaçınılmalıdır. Yemek kapları ve bulaşıklar sabun veya deterjan ve su ile temizlenmelidir; bu durumda yeniden kullanılmalarında bir sakınca yoktur.

6. Komodin ve yatak başlığı gibi hastanın bulunduğu odada bulunan ve hasta tarafından sürekli dokunulan yüzeyler, 1:99 (h/h) seyreltilmiş çamaşır suyu çözeltisi (% 1 çamaşır suyu ve % 99 su) ile düzenli olarak dezenfekte edilmelidir.

7. Banyo ve tuvalet yüzeyleri, 1:99 (h/h) seyreltilmiş çamaşır suyu çözeltisi (% 1 çamaşır suyu ve % 99 su) içeren dezenfektanlar ile günde en az bir kere temizlenmeli ve dezenfekte edilmelidir.

8. Hastaların bütün kıyafetleri, yatak giysileri, havluları vb. çamaşır deterjanı ve 60-90 °C arasında su ile yıkanmalı ve iyice kurulanmalıdır. Kontamine nevresimler ayrı bir çamaşır sepetine konulmalı ve kirli çamaşırlar asla sallanmamalıdır.

9. Atıkların, günlük çöplere atılmaması, tıbbi atık çukurlarına gömülmesi sağlanmalıdır. Hijyenik olmayan maske ve eldivenlerin yeniden kullanımının önlenmesi ve kontamine materyaller ile doğrudan temastan kaçınılması gibi tedbirlerin uygulanması gerekli olabilir.

10. Vücut sıvıları ile kirletilmiş yüzeyleri, giysileri ve çarşafları temizlerken tek kullanımlık eldivenler ve korunma giysileri (plastik önlük) giyilmelidir. Ayrıca, eldiven kullanımından önce ve sonra el hijyen tedbirleri uygulanmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Endişelerin giderilmesi: Yolculuk etmek

İnsanlar SARS-CoV-2 bulaşmış biri ile aynı uçağa, gemiye veya taşıta binmekten çekinebilir ve bu konu ile ilgili eczacılara danışabilirler.

Böyle bir durumda, grip ve diğer solunum yolu hastalıkları patojenleri gibi, SARS-CoV-2 virüsünün de insanlar arasında ancak hasta bir insanın öksürme veya hapşırması sırasında oluşan damlacıklar yoluyla bulaşabileceğini hatırlatmakta yarar vardır. Bu durumun seyahat esnasında gerçekleşme olasılığı yüksektir.

Dolayısıyla ateş ve öksürük şikayetleri olan hastalara yolculuk etmemeleri yönünde tavsiye verilmelidir.

Semptom gösterenleri önceden tespit etmek, incelemeye almak ve tedavi etmek ve hastalığın başka ülkelere geçişini engelleyerek hastalığın uluslararası trafiğe dahil olma durumunu en aza indirmek için bazı ülkeler havaalanlarında, limanlarda ve terminallerde yolcuları çeşitli izleme yöntemlerini uygulamaya başlamıştır.

Belirti (öksürük ve 38°C'nin üzerinde ateş) kontrolü, solunum enfeksiyonu semptomları hakkında görüşmek, semptom gösteren hastaları muayene etmek ve SARS-CoV-2 testi yapmak ve doğrulanan olguları karantinaya alarak tedavi etmek, bu tedbirlerden bazılarıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Eczane personeli

Her ne kadar eczane personelinin bu konudaki kılavuz ve tavsiyeleri bilmesi çok önemli olsa da, hastaların SARS-CoV-2 risk değerlendirmesi eczacı tarafından yapılmalıdır. Şüpheli olguları uygun sağlık tesislerine sevk etmek de aynı şekilde eczacıların sorumluluğudur.

SARS-CoV-2 ile mücadelede en ön safta olan eczacıların, virüs kapma olasılıkları vardır; çünkü, enfekte kişilerle etkileşim içinde olacaklardır. Bu nedenden dolayı, her sağlık çalışanı kendisi korumak için gerekli tedbirleri almalıdır.

Sıkca sorulan sorular

Yeni korona virüsü nedir?

Yeni korona virüsü (nCoV), daha önce tanımlanmayan bir virüstür. SARS- CoV-2 soğuk algınlığı gibi hafif hastalıklara yol açan daha önce insanlara bulaşmış olan korona virüsü türlerinden farklıdır. Korona virüsleri olan 229E, NL63, OC43 veya HKU1 tanıları SARS-CoV-2 tanısından çok farklıdır; dolayısıyla, SARS-CoV-2 tanısı alan hastalar diğer yaygın korona virüslerinden farklı bir değerlendirme ve tedaviye tabi tutulmaktadır (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

SARS-CoV-2 virüsünün kaynağı nedir?

Halk sağlığı yetkilileri ve paydaşları SARS-CoV-2 virüsünün kaynağını belirleyebilmek için çalışmaya devam etmektedir. Korona virüsleri geniş bir virüs ailesidir ve bazı türleri insanları hasta ederken bazıları deve, kedi ve yarasa gibi hayvanlar arasında görülür. Genetik ağacının incelenmesi virüsün kaynağını net bir biçimde ortaya çıkaracaktır. Daha önce insanlara bulaşmış olan Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) virüsü insanlara Afrika misk kedisinden, Ortadoğu Solunum Sendromu (MERS) ise develerden bulaşmıştır (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

Virüs nasıl bulaşır?
Virüs muhtemelen hayvansal bir kaynaktan ortaya çıkmış olasa da insandan insana bulaştığı görülmüştür. İnsandan insana virüs bulaşması çeşitlilik gösterir; kızamık gibi bazı virüsler oldukça bulaşıcı iken bazı virüsler o kadar bulaşıcı değildir. SARS-CoV-2 virüsünün insanlar arasında ne kadar kolay ve sürdürülebilir bir şekilde bulaşabileceği konusu şu an için net değildir (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

SARS-CoV-2 ile MERS-CoV ve SARS virüsleri aynı virüs mü?

Hayır. Korona virüsleri geniş bir virüs ailesidir, bazıları insanlarda hastalıklara yol açarken bazıları da deve, kedi ve yarasa gibi hayvanlar arasında görülür. Son dönemde çıkan SARS-CoV-2 virüsü, SARS veya MERS hastalıklarına neden olan korona türü değildir. Ancak, yapılan genetik araştırmalar SARS-CoV-2 virüsünün SARS'a neden olan virüs ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu alandaki araştırmalar devam etmektedir ve yeni bilgiler oluştukça paylaşılacaktır (Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezleri, 2020).

Ateşim ve öksürüğüm var. Yeni korona virüsü kapmış olabilir miyim?

Çin'e seyahat ettiyseniz veya doğrulanan bir SARS-CoV-2 hastası ile yakın temasa girdiyseniz olabilirsiniz, bu durumda mutlaka testlere tabi tutulmanız gerekmektedir. Yolculuk veya temas öykünüz yok ise büyük ihtimalle yeni virüs değildir; şu anda Kuzey Yarımküre'de grip mevsimi, grip kapmış olmanız daha olası.

Kendimi virüsten korumak için ne yapabilirim?

Düzenli el yıkama, öksürme ve hapşırma sırasında ağız ve burnun kapatılması, et ve yumurtanın iyice pişirilmesi gibi enfeksiyonların yayılmasını önlemede kullanılan standart hijyen tedbirleri uygulanmalıdır. Öksürük ve hapşırma gibi solunum hastalıkları semptomları gösteren kişilerle yakın temasa girmekten kaçının (UK Eczacılar Birliği, 2020).

SARS-CoV-2 tedavisi veya önlenmesi için belirli ilaçlar mevcut mu?

Şu an için SARS-CoV-2 önlenmesi ve tedavisi için önerilen bir ilaç mevcut değildir. Yine de virüs kapmış insanlar semptomların tedavisi ve rahatlatılması için, ciddi derecede hastalar da kendilerine en uygun destekleyici tedaviyi almalıdır. Bunun yanında bazı tedaviler araştırma ve klinik deney aşamasındadır. DSÖ araştırma ve geliştirme sürecini hızlandırmak için her türlü desteği sunmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Yeni korona virüsünden korunmak istiyorsanız temel el ve solunum yolları hijyeni ile gıda güvenliğine dikkat etmeli ve öksürme ve hapşırma gibi solunum hastalıkları semptomları gösteren insanlarla mümkün oldukça yakın temasa girmekten kaçınmalısınız.

Aşağıdaki tedbirler SARS-CoV-2 tedavisi için önerilmemektedir; çünkü bu yöntemler hastalıktan korunmanızda etkili değildir ve hatta zararlı bile olabilir:

- C vitamini almak
- Geleneksel bitki çayları içmek
- En üst düzeyde korunmak için birden fazla maske giymek
- Antibiyotik gibi ilaçlarla kendi kendini tedavi etmeye çalışmak

Öksürük, ateş ve nefes almada zorluk yaşıyorsanız, daha ciddi sonuçlar ile karşılaşmamak için her durumda mutlaka tıbbi yardım almalı ve son dönemdeki seyahat geçmişinizi sağlık hizmeti sağlayıcınız ile paylaşmalısınız!

Pnömoni aşıları 2019-CoV'a karşı koruma sağlar mı?

Hayır. Pnömokok aşısı (PV) ve haemophilus influenzae tip b (Hib) aşısı gibi pnömoni aşıları 2019-CoV'ye karşı koruma sağlamaz.
2019-CoV yeni ve farklı bir virüstür ve bu virüsten korunmak için virüsün kendi aşısına ihtiyaç vardır. Şu an için bir aşı, geliştirme aşamasındadır ve bu çalışma DSÖ tarafından desteklenmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

SARS-CoV-2 tedavisinde antibiyotikler etkili mi?

Hayır. Antibiyotikler virüslere karşı işe yaramaz, sadece bakteriyel enfeksiyonlar üzerinde etki gösterirler. 2019-CoV bir virüs olduğuna göre önlenmesi veya tedavisinde antibiyotik kullanılmamalıdır. Ancak, SARS-CoV-2 sebebiyle hastaneye kaldırıldıysanız, ilave enfeksiyon olasılığına karşı antibiyotik tedavisi alabilirsiniz (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

SARS-CoV-2 hiçbir belirti göstermeyen birinden bulaşabilir mi?

Mümkün. Hastalığı kontrol etmek için, enfekte olmuş hastaların ne zaman virüsü diğerlerine yayabileceğini öğrenmek hayati öneme sahiptir. SARS-CoV-2'nin ne zaman bulaşma evresine girdiğini öğrenmek için insanlardan daha fazla verinin elde edilmesi gerekmektedir. Son dönemdeki raporlara göre, SARS-CoV-2'nin önemli bir semptom göstermeden bulaşması mümkün olabilir. Ancak, eldeki mevcut verilere göre virüs büyük oranda semptom gösteren insanlardan bulaşmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Çin'den posta veya kargo almak güvenli mi?

Evet güvenli. Çin'den kargo alan insanlar SARS-CoV-2 bulaşma riski altında değil. Daha önceki analizlerden SARS-CoV-2 virüsünün, zarf ve kargo gibi nesneler üzerinde uzun süre kalamadığı biliniyor (Dünya Sağlık Örgütü).

Tıbbi maske takmak hastalıktan korunmada etkili olur mu?

Tıbbi maske kullanımı hastalıktan etkilenmiş bölgelerde SARS-CoV-2 gibi solunum yolları hastalıkları virüslerinin yayılmasını sınırlandırmak için kullanılan yöntemlerden biridir. Ancak, sadece maske kullanmak yeterli düzeyde korunma sağlamaz, el hijyeni gibi diğer gerekli enfeksiyon kontrol ve önleme tedbirleri de uygulanmalıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2020).

Çin'e gittim ve ishal şikâyetim var. 2019-CoV olabilir mi?

SARS-CoV-2 virüsünün en sık görülen semptomları ateş, öksürme ve nefes darlığıdır. Hastalık nefes darlığı, nefes almada zorlanma, solunum yolu salgılarında artış (örn., balgam veya kanlı balgam), gastrointestinal belirtiler (örn., mide bulantısı, kusma ve/veya ishal) gibi hiçbir tehlike işareti göstermeden ve şuur bozukluğu (örn., şuur kaybı, uykuya meyil) gözlemlenmeden sadece düşük dereceli ateş, öksürük, halsizlik, boğaz ağrısı, burun akıntısı gibi hafif semptomlar ile de kendini gösterebilir. Ancak, başka semptom olmaksızın sadece diyare varsa SARS- CoV-2 bulaşmış olması uzak bir ihtimaldir.

Evcil hayvanlardan SARS-CoV-2 bulaşır mı?

Kedi ve köpek gibi evcil hayvanlardan 2019-CoV bulaşabileceğine dair henüz bilimsel bir kanıt mevcut değildir. Yine de hayvanlarla yakın temasa girdikten sonra elleri su ve sabunla yıkamak her zaman iyi bir fikirdir; *E. coli* ve salmonella gibi hayvanlardan insanlara bulaşabilecek yaygın bakterilere karşı sizi koruyacaktır (Dünya Dağlık Örgütü, 2020).

Yanlış bilinenler

2019-CoV sadece yaşlıları veya önceden bir hastalığı olanları etkilemektedir.

Her yaş grubundan insan SARS-CoV-2'den etkilenebilir. Bununla birlikte, yaşlılar ile astım, diyabet ve kalp hastalığı gibi kronik hastalığı olan insanlar, virüsten daha fazla etkilenmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü (2020), her yaş grubundan insana kendilerini virüsten korumak için el hijyeni veya solunum yolları hijyeni gibi adımlar atmalarını önermektedir.

Hastalık hakkında daha fazla bilgi sahibi olmadan Çinliler ile temasa girmekten kaçınılmalıdır.

Son 14 gün içinde Çin'e gitmiş VE hastalık semptomları gösteren HERKES İLE temasa girilmekten kaçınılmalıdır. Diğer taraftan, Çinli insanlarla temasa girmekten kaçınmak için hiçbir neden yoktur; bu eylem sadece toplumsal ilişkileri negatif etkiler.

Sarımsak yemek SARS-CoV-2 bulaşma riskini azaltır.

Sarımsak bünyesinde antimikrobiyal özellikler barındıran sağlıklı bir yiyecektir. Ancak, mevcut salgında sarımsağın SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağladığına dair bir veriye rastlanmamıştır.

Kestane fişeğinden çıkan duman ve gaz SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağlar.

Hayır. Kestane fişeğinden çıkan duman ve gazı solumak hem sağlığa zararlıdır hem de 2019-CoV'u yok etmez, korumaz.

Susam yağı uygulanması SARS-CoV-2'nin vücuda girmesini engeller.

Hayır. Susam yağı SARS-CoV-2'yi ortadan kaldırmaz. SARS-CoV-2'yi çeşitli yüzeylerden ortadan kaldıracak dezenfektanlar mevcuttur. Çamaşır suyu/klor bazlı dezenfektanlar, eter çözeltileri, %75 etanol, parasetik asit ve kloroform bunlara örnek gösterilebilir; ancak, virüs cildinize veya burnunuza bulaştıktan sonra bu dezenfektanlar çok etkili olamayacaktır. Susam yağı gibi uygulamalar enfeksiyon durumunda sağlığınız için tehlikeli olabilir.

Anason tohumu demlemesi içmek SARS-CoV-2 bulaşmasını engelleyebilir.

Anason tohumu ile yapılan çaylar, hidrasyon sağlar; ancak, anason tohumu dahil bitki çaylarının tüketilmesinin, SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağladığına dair veri yoktur.

Ağız gargarası SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağlar.

Hayır sağlamaz. Ağız gargarasının SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağladığına dair bir kanıt mevcut değildir. Bazı gargaralar ağızdaki belirli mikropları birkaç dakika için yok edebilir. Ancak bu, SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağladığı anlamına gelmemektedir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Düzenli olarak burnunuzu tuzlu su ile yıkamak SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağlar.

Hayır sağlamaz. Düzenli olarak burnu tuzlu su ile yıkamanın SARS-CoV-2'ye karşı koruma sağladığına dair bir kanıt yoktur. Burnu tuzlu su ile yıkamanın soğuk algınlığında iyileşme sürecini hızlandırdığına dair birtakım veriler mevcut olsa da, solunum yolları enfeksiyonlarının önlenmesinde etkili olduğu henüz kanıtlanmış değildir. (Dünya Sağlık Örgütü, 2020)

Ek kaynak ve bilgiler

Kaynakça

Associação Nacional das Farmácias (Portekiz). (Ocak 2020). *Coronavírus 2019-nCoV: Intervenção da farmácia.* Erişim adresi: https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFOnline/Fluxograma_CEDIMEFinal.pdf

Centers for Disease Control and Prevention. (31 Ocak 2020). *2019 Novel Coronavirus - Frequently asked questions and answers*. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/faq.html

Centers for Disease Control and Prevention. (31 Ocak 2020). *How 2019-nCoV Spreads*. Acesso em 1 de February de 2020, disponível em CDC - 2019 Novel Coronavirus: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019- ncov/about/transmission.html

Centers for Disease Control and Prevention. (31 Ocak 2020). *Interim Guidance for Healthcare Professionals*. Acesso em 1 de February de 2020, disponível em CDC - 2019 Novel Coronavirus: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/hcp/clinical-criteria.html#foot1

Centers for Disease Control and Prevention. (2 Şubat 2020). *Interim Guidelines for Collecting, Handling, and Testing Clinical Specimens from Patients Under Investigation (PUIs) for 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV)*. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/lab/guidelines-clinical-specimens.html

Centers for Disease Control and Prevention. (3 Şubat 2020). *Interim Infection Prevention and Control Recommendations for Patients with Confirmed 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV) or Patients Under Investigation for 2019-nCoV in Healthcare Settings*. Erişim adresi: https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/hcp/infection-control.html

Centers for Disease Control and Prevention. *Three Key Factors Required for a Respirator to be Effective.* Erişim adresi: https://www.cdc.gov/niosh/npptl/pdfs/KeyFactorsRequiedResp01042018-508.pdf

Chinese Pharmaceutical Association. (2020). *CPA Novel Coronavirus (2019-nCoV) outbreak prevention and control: Guidance and management strategies for pharmacists and the pharmacy workforce.* Beijing: Chinese Pharmaceutical Association.

Li, F. (29 September 2016). Structure, Function, and Evolution of Coronavirus Spike Proteins. *Annual Review of Virology, 3*(1), 237-261. DOI: 10.1146/annurev-virology-110615-042301

Holshue ML., et al. (31 Ocak 2020). First Case of 2019 Novel Coronavirus in the United States. *New England Journal of Medicine*, DOI: 10.1056/NEJMoa2001191

Ministry of Health of New Zealand. (3 Şubat 2020). *Interim Advice for Health Professionals: Novel Coronavirus (2019-nCoV).* Erişim adresi: https://www.health.govt.nz/system/files/documents/pages/interim_health_advice_for_health_professionals_novel_c oronavirus_wuhan_2020_02_03.pdf

Nanshan Chen, M. Z. (2020). Epidemiological and clinical characteristics of 99 cases of 2019 novel coronavirus pneumonia in Wuhan, China: a descriptive study. *The Lancet*, 4 February 2020, https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30211-7

Rothe, C. (30 Ocak 2020). *Transmission of 2019-nCoV Infection from an Asymptomatic Contact in Germany.* New England Journal of Medicine, Erişim adresi:www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMc2001468

Royal Pharmaceutical Society. (Ocak 2020). *Wuhan novel coronavirus - Five key facts for pharmacy teams*. Erişim adresi: https://www.rpharms.com/resources/pharmacy-guides/wuhan-novel-coronavirus

World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü). (Nisan 2010). *Guide to Local Production: WHO-recommended Handrub Formulations.*
Erişim adresi: https://www.who.int/gpsc/5may/Guide_to_Local_Production.pdf

World Health Organization. (28 Ocak 2020). *Advice on the use of masks in the community, during home care and in health care settings in the context of the novel coronavirus (2019-nCoV) outbreak.* Erişim adresi: https://www.who.int/publications-detail/advice-on-the-use-of-masks-the-community-during-home-care-and-in- health-care-settings-in-the-context-of-the-novel-coronavirus-(2019-ncov)-outbreak

World Health Organization. (20 Ocak 2020). *Home care for patients with suspected novel coronavirus (nCoV) infection presenting with mild symptoms and management of contacts.* Erişim adresi: https://www.who.int/publications- detail/home-care-for-patients-with-suspected-novel-coronavirus-(ncov)-infection-presenting-with-mild-symptoms- and-management-of-contacts

World Health Organization. (Ocak 2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV) advice for the public*. Erişim adresi: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public

World Health Organization. (Ocak 2020). *Novel Coronavirus (2019-nCoV) advice for the public: Myth busters*. Erişim adresi: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters

World Health Organization. (27 Ocak 2020). *Novel Coronavirus(2019-nCoV) - Situation report 7.* Erişim adresi: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200127-sitrep-7-2019--ncov.pdf

World Health Organization. (9 Ocak 2020). *Q&A on coronaviruses*. Erişim adresi: https://www.who.int/news-room/q- a-detail/q-a-coronaviruses

World Health Organization. (27 Ocak 2020). *Updated WHO advice for international traffic in relation to the outbreak of the novel coronavirus 2019-nCoV*. Erişim adresi: https://www.who.int/ith/2019-nCoV_advice_for_international_traffic/en/

World Health Orzanization. (25 Ocak 2020). *Infection prevention and control during health care when novel coronavirus (nCoV) infection is suspected: interim guidance.* Erişim adresi: https://www.who.int/publications-detail/infection- prevention-and-control-during-health-care-when-novel-coronavirus-(ncov)-infection-is-suspected-20200125

Diğer bilgi ve kaynaklar

İngilizce

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Yeni korona virüsü (SARS-CoV-2) – Gelişmeler	Dünya Sağlık Örgütü	https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019
Wuhan yeni korona virüsü – Eczane ekipleri için beş temel unsur	Kraliyet Eczacılar Birliği (Birleşik Krallık, UK)	https://www.rpharms.com/resources/pharmacy-guides/wuhan- novel-coronavirus
Korona virüsü salgını hakkında bilmek istediğiniz her şey	Kraliyet Eczacılar Birliği (Birleşik Krallık, UK)	https://www.pharmaceutical-journal.com/news-and-analysis/features/everything-you-should-know-about-the-coronavirus-outbreak/20207629.article
Yeni Korona virüsü (SARS-CoV-2) hakkında genel değerlendirme	*Britanya Tıp Dergisi – En İyi uygulamalar* (UK)	https://bestpractice.bmj.com/topics/en-gb/3000165#referencePop13
2019 Yeni korona virüsü	Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (ABD)	https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/index.html
Yeni Korona Virüsü	Avrupa Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi	https://www.ecdc.europa.eu/en/novel-coronavirus-china
SARS-CoV-2 Johns Hopkins Üniversitesi Bilim ve Mühendislik Sistemleri Merkezi tarafından doğrulanan son SARS-CoV-2 vakaları	Johns Hopkins Üniversitesi – Bilim ve Mühendislik Sistemleri Merkezi	https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.htm l#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6
Eczacılar korona virüsü salgını tehlike işaretlerine karşı tetikte olmaları için uyarıldı	Avusturalya Eczacılar Birliği	https://www.australianpharmacist.com.au/pharmacists-warned-to- be-on-alert-for-coronavirus-infections/
Lancet 2019-nCoV Kaynak Merkezi (erişime açık)	*Lancet dergisi*	https://www.thelancet.com/coronavirus
Korona virüsü araştırma merkezi (erişime açık) Wiley yayınevi *çeşitli* dergilerde bulunan korona virüsü ile ilgili makaleler yayımladı	Wiley Yayınevi	https://secure.wiley.com/Coronavirus2020

Arapça

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Korona virüsü salgınından kaçınma kılavuzu	Halk Sağlığı Bakanlığı (Kübnan)	www.moph.gov.lb
Korona virüsü kılavuzu	Sağlık ve Önleme Bakanlığı (BAE)	www.mohap.gov.ae

Çince

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim linki
Information about disease control and prevention for SARS-CoV-2	National Health Commission of the People's Republic of China	http://www.nhc.gov.cn/xcs/zhengcwj/list_gzbd.shtml
Eczane çalışmalarında yeni korona virüsü pnömoni teşhisi ve tedavisi hakkında tavsiyeler	Zhejiang Hastane Eczaneleri Yönetim ve Kalite Kontrol Merkezi	http://www.zjyszk.com/tzgg/ShowContent_11605.htm

Yeni korona virüsü bağlamında eczacılık birimleri, eczacılar ve lojistik personel için korunma stratejileri	Department of Pharmacy, Zhongnan Hospital of Wuhan University	http://www.zgys.org/ch/reader/view_news.aspx?id=202001282003 38001&category_id=zxxx
Yeni bir enfeksiyöz etken ile ilgili şiddetli solunum hastalığı (bilgi ve kaynak merkezi)	Centre for Health Protection, Department of Health, Government of Hong Kong SAR	https://www.chp.gov.hk/sc/features/102465.html https://www.chp.gov.hk/tc/features/102465.html
Yeni korona virüsü: Soru ve cevaplar	Ulusal Halk Sağlığı ve Çevre Enstitüsü (Hollanda)	https://www.rivm.nl/coronavirus/nieuw-coronavirus-in- China/Chinese

Fransızca

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Coronavirus	Ministère des Solidarités et de la Santé (France)	https://solidarites-sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-infectieuses/coronavirus/
Coronavirus : informations pour les professionnels de santé	Ministère des Solidarités et de la Santé (France)	https://solidarites-sante.gouv.fr/soins-et-maladies/maladies/maladies-infectieuses/coronavirus/coronavirus-PS
Cas de pneumonies associées à un nouveau coronavirus (SARS-CoV-2) à Wuhan, en Chine	Santé Publique France	https://www.santepubliquefrance.fr/maladies-et-traumatismes/maladies-et-infections-respiratoires/infection-a- coronavirus/articles/cas-de-pneumonies-associees-a-un-nouveau-coronavirus-2019-ncov-a-wuhan-en-chine
Avis relatif aux mesures d'hygiène pour la prise en charge d'un patient considéré comme cas suspect, possible ou confirmé d'infection à SARS-CoV-2	Société française d'hygiène hospitalière SF2H	https://solidarites-sante.gouv.fr/IMG/pdf/sf2h_mesures_hygiene_prise_en_charge_2 019-ncov_280120_.pdf
Surveillance des patients suspects d'infection due au nouveau coronavirus (SARS-CoV-2)	Santé Publique France	https://www.santepubliquefrance.fr/content/download/227118/2 491785

Portekizce

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Fluxograma de atuação / Decision tree	Associação Nacional das Farmácias (Portugal)	https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFOnline/Fluxograma_CEDIMEFinal.pdf
Recomendações da Direção-Geral da Saúde	Direção-Geral da Saúde (Portugal)	https://www.revistasauda.pt/SiteCollectionDocuments/ANFOnline/Cartaz%20DGS%202.pdf
Novo coronavírus: o que é, causas, sintomas, tratamento, diagnóstico e prevenção	Ministério da Saúde do Brasil	https://saude.gov.br/saude-de-a-z/novokoronavirus

Rusça

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Yeni korona virüsü SARS-CoV-2 salgınının önlenmesi, teşhisi ve tedavisi	Rusya Sağlık Bakanlığı	https://www.rosminzdrav.ru/news/2020/02/03/13264-minzdrav- rossii-obnovil-vremennye-metodicheskie-rekomendatsii-po- profilaktike-diagnostike-i-lecheniyu-novoy-koronavirusnoy-infektsii-2019-ncov
Korona virüsü salgınının kronolojik çizelgesi	Interfax haber ajansı	https://www.interfax.ru/chronicle/novyj-koronavirus-v-kitae.html

İspanyolca

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Cobertura nuevo coronavirus (SARS-CoV-2)	Organización Panamericana de la Salud	https://www.paho.org/hq/index.php?option=com_content&view=a rticle&id=15696:coronavirus&Itemid=4206&lang=es
Coronavírus – Informe técnico	Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos (España)	https://www.portalfarma.com/Profesionales/campanaspf/Asesora miento-salud-publica/infeccion-coronavirus-2019-nCoV/Documents/Informe-tecnico-Coronavirus.pdf
Nuevo coronavirus 2019- nCoV ¿Qué debes saber?	Consejo General de Colegios Oficiales de Farmacéuticos (España)	https://www.portalfarma.com/Profesionales/campanaspf/Asesora miento-salud-publica/infeccion-coronavirus-2019-nCoV/Documents/Informacion-poblacion-general-Coronavirus.pdf
Actualizaciones sobre el nuevo coronavirus	Foro Farmacéutico de las Américas	https://www.facebook.com/Foro-Farmac%C3%A9utico-de-las-Am%C3%A9ricas-128231457332611/?pageid=128231457332611&ftentidentifier=139 7744367047974&padding=0
Recomendaciones para equipos de salud. Nuevo coronavirus SARS-CoV-2	Ministerio de Salud de Argentina	https://www.argentina.gob.ar/salud/recomendaciones-equipos-de- salud-coronavirus-2019-ncov
Plan de acción coronavirus SARS-CoV-2	Ministerio de Salud de Chile	https://www.minsal.cl/nuevo-coronavirus-2019-ncov/
Lineamientos nacionales para la vigilancia de la infección por coronavirus (SARS-CoV-2)	Ministerio de Salud de Costa Rica	https://www.ministeriodesalud.go.cr/index.php/centro-de-prensa/noticias/741-noticias-2020/1532-lineamientos-nacionales-para-la-vigilancia-de-la-infeccion-por-coronavirus-2019-ncov
Información general sobre el "nuevo coronavirus"	Gobierno de México, Secretaría de Salud	https://www.gob.mx/salud/documentos/nuevo-coronavirus
MSP informa sobre situación epidemiológica de coronavirus	Ministerio de Salud Pública de Uruguay	https://www.gub.uy/ministerio-salud-publica/comunicacion/noticias/msp-informa-sobre-situacion-epidemiologica-coronavirus
Dos estudios apoyan que el murciélago está en el origen del coronavirus de Wuhan	Correo Farmacéutico	https://www.correofarmaceutico.com/investigacion/dos-estudios- apoyan-que-el-murcielago-esta-en-el-origen-del-coronavirus-de-wuhan.html

İsveçce

İçeriği	Yayımlayan kurum	Erişim adresi
Frågor och svar om nytt coronavirus SARS-CoV-2	Folkhälsomyndigheten	https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/smittsamma-sjukdomar/coronavirus/fragor-och-svar-om-nytt-coronavirus/
Coronavirus Vårdguiden 1177	Västra Götalandsregionen	https://www.1177.se/Vastra-Gotaland/aktuellt/nytt-coronavirus-2019-ncov/
Krisinformation för svenska myndigheter	Krisinformation	https://www.krisinformation.se/nyheter/2020/januari/myndighete rna-om-det-nya-coronaviruset

Geçerlilik

Bu belge, 5 Şubat 2020 tarihine kadar toplanan kanıtlar temel alınarak hazırlanmıştır. 12 Şubat 2020 tarhinde virüs ve hastalık terminolojisine göre güncellenmiştir.

EK 1: SARS-CoV-2 enfeksiyonunun tedavisinde önemli ilaçlar listesi

Aşağıdaki liste, Çin Eczacılar Birliği tarafından oluşturulmuştur. Her tedavi seçeneğinin gerekçesi ve referansları için FIP internet sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye ulaşabilirsiniz (Çin Eczacılar Birliği, 2020). Not: Bu liste sadece referans almak içindir, tıbbi kurumlar kendi koşulları doğrultusunda gerekli düzenlemeleri yapabilir.

Tedavi türü	**İlaç**	**Dozaj şekli ve özellikleri**
Antiviral tedavi	Rekombinant İnsan İnterferonu	Rekombinant İnsan İnterferonu α-2a Enjeksiyon: 3 milyon IU, 5 milyon IU Rekombinant İnsan İnterferonu α-2b Enjeksiyon Rekombinant İnsan İnterferonu α- 2b Enjeksiyon (P.putida): 3 milyon IU, 5 milyon IU
	Lopinavir/Ritonavir	Kapsül: Lopinavir 200 mg, Ritonavir 50 mg
	Ribavirin	Enjeksiyon: 0,1 g/1 mL
Antimikrobiyal ajanlar		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Antipiretik ve analjezik tedavi	İbuprofen	Tablet; Granül: 0,1g; 0,2g Kapsül: 0,2 g Kontrollü salım (Tablet, Kapsül): 0,3 g Süspansiyon: 1,2 g/60 mL, 2 g/100 mL
	Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre	
Kortikosteroidler	Metilprednisolon	Tablet: 4 mg (Sodyum Süksinat) Steril enjeksiyonluk toz: 40 mg, 500 mg
İntestinal mikroekolojik preparat		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Diğer gastrointestinal tedaviler		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Öksürük kesici tedavi		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Balgam giderici tedavi		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Astım tedavisi		Tıbbi kurumun mevcut ilaç listesine göre
Çin patentli ilaçlar	Huoxiangzhengqi	Yumuşak kapsül: 0,45 g Pilül: 2,6 g Konsantre pilül: 8 pilül 3 g bitkisel dilime eş değer Tentür: 10 mL Oral Çözelti: 10 mL
	Jinhua Qinggan	Granül: 5 g (17,3 g bitkisel dilime eş değer)
	LianhuaQingwen	Kapsül: 0,35 g Granül: 6 g
	Shufeng Jiedu	Kapsül: 0,52 g
	Fangfengtongsheng	Konsantre pilül: 8 pilül, 6 g bitkisel dilime eş değer Seyreltirilmiş pilül: 6 g Granül: 3 g
	Xiyanping	Enjeksiyon: 50 mg/2 mL, 125 mg/5 ml
	Xuebijing	Enjeksiyon: 10 mL
	Shenfu	Enjeksiyon: 10 mL
	Shengmai	Enjeksiyon: 10 mL, 20 mL

EK 2: Önemli ekipman, araç ve kişisel korunma ekipmanları listesi

Aşağıdaki liste, Çin Eczacılar Birliği tarafından özellikle hastane eczanesi ortamında uygulanabilmesi için oluşturulmuştur. Her tedavi seçeneğinin gerekçesi ve referansları için FIP internet sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye ulaşabilirsiniz (Çin Eczacılar Birliği, 2020).

Kategori		**İsim**
Tesis	Gerekli	İzole dağıtım penceresi
	İsteğe bağlı	Biyolojik güvenlik kabini
Ekipman	Gerekli	UV lamba
		Hava sterilizasyonu
		Vücut ısısı ölçme ekipmanı
		Yüksek basınçlı buhar sterilizatörü
		Transfer kutusu
	İsteğe bağlı	Akıllı dağıtım ekipmanları
Kişisel korunma ekipmanı	Gerekli	Tıbbi korunma maskesi
		Tek kullanımlık çalışma kepi
		Tek kullanımlık eldivenler
		Korunma tulumu
	İsteğe bağlı	Tıbbi cerrahi maske
		Tıbbi korunma maskesi (N95 maske veya eşdeğeri)
		Yüz koruyucusu
		Ayrı güç kaynağı bulunan hava beslemeli respiratör *İsteğe bağlı toz filtresi kutusu veya filtre deposu da bulunabilir.*
		Koruyucu gözlük
		Uzun kollu kalın lastik eldiven
		Çalışma ayakkabısı
		Lastik bot
		Su geçirmez bot kılıfı
		Tek kullanımlık ayakkabı kılıfı
		Tıbbi amaçlı önlük
		Su geçirmez önlük
		Su geçirmez karantina önlüğü

EK 3: Serbest eczacılar için tavsiye algoritması

CORONA VİRÜSÜ SARS-COV-2
ECZACILAR NASIL TAVSİYE VEREBİLİR

Hastalık semptomları (öksürük, yüksek ateş veya solunum zorluğu) göstermiyor

Hastalıktan etkilenmiş bölgelere seyahat geçmişi veya virüs kapmış kişilerle yakın teması yok

- Hastanın endişelerini giderin
- SARS-CoV-2 olmasının çok uzak bir ihtimal olduğunu söyleyin
- Önleyici tedbirlerin önemini vurgulayın
- Kanıta dayalı bilgi ve tavsiye verin (sözlü ve yazılı olarak)

Hastalık semptomları (öksürük, yüksek ateş veya solunum zorluğu) gösteriyor

Hastalıktan etkilenmiş bölgelere seyahat geçmişi veya virüs kapmış kişilerle yakın teması yok

- Hastanın endişelerini giderin
- SARS-CoV-2 olmasının uzak bir ihtimal olduğunu söyleyin
- Önleyici tedbirlerin önemini vurgulayın
- Kanıta dayalı bilgi ve tavsiye verin (sözlü ve yazılı olarak)

Hastalık semptomları (öksürük, yüksek ateş veya solunum zorluğu) göstermiyor

Hastalıktan etkilenmiş bölgelere seyahat geçmişi veya virüs kapmış kişilerle yakın teması var

- Hastanın endişelerini giderin
- SARS-CoV-2 riskinin olabileceğini söyleyin
- Önleyici tedbirlerin önemini vurgulayın ve 14 gün evde karantina altında tutulmasını tavsiye edin
- Kanıta dayalı bilgi ve tavsiye verin (sözlü ve yazılı olarak)
- Semptomların seyahatten veya virüs kapmış kişilerle temasa geçmelerinden itibaren 14 gün içinde ortaya çıkması durumunda acil hizmetlerle veya referans hastanelerle iletişime geçin

Hastalıktan etkilenmiş bölgelere seyahat planı veya virüs kapmış kişilerle yakın temas ihtimali var

- Hastanın endişelerini giderin
- SARS-CoV-2 riskinin olabileceğini söyleyin
- Seyahatten döndükten sonra 14 gün evde karantina altında tutulmasını tavsiye edin
- Hastalığın durumu ve bulaşma biçimleri hakkında bilgi verin
- Önleyici tedbirlerin önemini vurgulayın
- Kanıta dayalı bilgi ve tavsiye verin (sözlü ve yazılı olarak)

Hastalık semptomları (öksürük, yüksek ateş veya solunum zorluğu) gösteriyor

Hastalıktan etkilenmiş bölgelere seyahat geçmişi veya virüs kapmış kişilerle yakın teması var

- Hastanın endişelerini giderin
- SARS-CoV-2 riskinin olabileceğini söyleyin
- Sağlık protokolünü başlatmak için yetkililerle iletişime geçin
- Karantina, teşhis ve tedavi süreçleri hakkında bilgi verin
- Hastalığın başkalarına bulaşmasını da engellemek için önleyici tedbirlerin önemini vurgulayın
- Kanıta dayalı bilgi ve tavsiye verin (sözlü ve yazılı olarak)

fip ADVANCING PHARMACY WORLDWIDE

Daha fazla bilgi için:
www.fip.org/coronavirus

EK 4: El dezenfektanı hazırlamak için DSÖ kılavuzu

Kaynak: Yerel üretim kılavuzu: DSÖ'nün Tavsiye Ettiği El Yıkama Formülasyonları (Dünya Sağlık Örgütü, 2010)

Gerekli malzemeler (Küçük hacimli üretim)

FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
• % 96 Etanol • % 3 Hidrojen peroksit • % 98 Gliserol • Steril distile veya kaynatılmış soğuk su	• % 99,8 İzopropil alkol • % 3 Hidrojen peroksit • % 98 Gliserol • Steril distile veya kaynatılmış soğuk su

• 10 litrelik vida dişli tıkaçlı cam veya plastik şişe[1] veya

• 50 litrelik plastik tank[2] (sıvı seviyesinin görülebilecek şekilde yarı saydam, tercihen polipropilen veya yüksek yoğunluklu polietilen) veya

• 80-100 litre kapasiteli paslanmaz çelik tank[3,4] (taşma olmadan karıştırmak için)

• Karıştırmak için tahta, plastik veya metal bir kürek[5]

• Hacim ölçümü için mezür veya ölçüm kabı[6,7]

• Plastik veya metal huni

• 100 mL'lik sızdırmaz kapaklı plastik şişe[8]

• 500 mL'lik vidalı kapaklı cam veya plastik şişe[8]

• Alkolmetre ve sıcaklık ölçer [9,10,11]

NOT

• Gliserol nemlendirici olarak kullanılmaktadır; ucuz ve kolay erişilebilir, su ve alkolle karışabilen, toksisite oluşturmayan ve herhangi bir alerjik reaksiyonu tetiklememesi kaydıyla diğer cilt yumuşatıcılar da kullanılabilir.

• Hidrojen peroksit: kontamine edici bakteri sporlarının hazırlanan çözeltiden temizlenmesi için kullanılmaktadır ve çözelti için bir etken madde değildir.

• Her iki formülasyona da eklenen katkı maddeleri açık olarak etiketlenmelidir; ağızdan alınma olasılığına karşı içeriktekiler toksik olmamalıdır.

• Diğer sıvılardan ayırt edebilmek için çözeltiye renklendirici maddeler eklenebilir; ancak, bu maddeler toksisite oluşturmamalı, alerjik reaksiyonları tetiklememeli veya antimikrobiyal etkileri engellememelidir. İlave parfüm veya boya eklenmesi, alerjik reaksiyonları tetikleme riski nedeniyle önerilmemektedir.

10 LİTRELİK PREPARAT HAZIRLAMA YÖNTEMİ

10 litrelik vida dişli tıkaçlı cam veya plastik şişeler bu işlem için uygundur.

Majistral Reçeteler

FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
% 96 Etanol: 8,333 mL % 3 Hidrojen peroksit: 417 mL % 98 Gliserol: 145 mL	% 99,8 İzopropil alkol: 7,515 mL % 3 Hidrojen peroksit: 417 mL % 98 Gliserol: 145 mL

Hazırlama basamakları:

1. Basamak: Kullanılacak alkol mezür veya ölçüm dereceli geniş bir kap ile hazırlama tankına dökülür.

2. Basamak: Mezür ile hidrojen peroksit eklenir.

3. Basamak: Bir mezür yardımı ile gliserol eklenir. Gliserol viskoz olduğu ve silindirin kenarlarına yapışacağı için mezür steril distile veya kaynamış soğuk su ile çalkalandıktan sonra kalıntı hazırlama tankına aktarılmalıdır.

4. Basamak: Alkol, hidrojen peroksit ve gliserol eklenmiş hazırlama tankı, 10 litre işaretine kadar steril distile veya kaynamış soğuk su ile doldurulur.

5. Basamak: Preparat hazırlandıktan sonra, buharlaşmayı önlemek için tank kapak veya vida dişli tıkaç ile hemen kapatılmalıdır.

6. Basamak: Hazırlanan çözelti hafifçe sallanarak veya uygun bir aparat (kürek) kullanılarak karıştırılmalıdır.

7. Basamak: Karıştırılan çözelti hemen muhafaza edilecekleri 500 veya 100 mL hacimli kapaklı şişelere aktarılmalı ve kullanmadan önce 72 saat bekletilmelidir. Bekletme boş kapta veya çözeltide olası sporların ortadan kaldırılmasını sağlar.

Ürün içerikleri

FORMÜLASYON 1	FORMÜLASYON 2
Son konsantrasyon (h/h):	Son konsantrasyon (h/h)
% 80 Etanol	% 75 İzopropil alkol
% 1,45 Gliserol	% 1,45 Gliserol
% 0,125 Hidrojen peroksit	% 0,125 Hidrojen peroksit

Kalite kontrol

1. Analiz sertifikasının bulunmadığı durumlarda alkol titrasyonunu sağlayabilmek için (örn., yerel üretimde), üretim öncesi alkol konsantrasyonu alkolmetre ile ölçülmeli ve önerilen konsantrasyona ulaşabilmek için gerekli ayarlamalar yapılmalıdır.

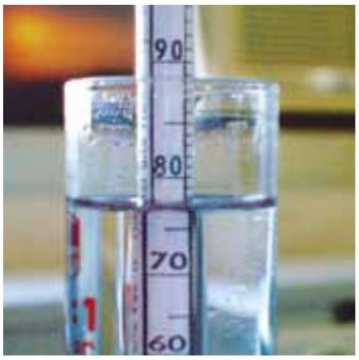

2. Etanol veya izopropanol çözeltisi kullanıldıysa, üretim öncesi analiz zorunludur. İşlem sonunda çözelti kullanılmadan önce, alkolmetre kullanılarak alkol konsantrasyonu mutlaka ölçülmelidir. Hedeflenen son konsantrasyon düzeyinin ±% 5 kabul edilebilir sınırlar dahilindedir (etanol için %75– %85).

3. Bu bilgilendirme broşüründe görseli kullanılan alkolmetre, etanol kullanımı içindir. Eğer, alkolmetre izopropanol çözeltisini kontrol etmek için kullanılacaksa, ölçek 25°C sıcaklıkta % 75'lik çözelti için %77 (± 1%) olarak görülecektir.

Genel bilgiler

Etiketleme ulusal kılavuzlara uygun olmalı ve aşağıdaki bilgileri içermelidir:

- "Kurum adı"
- DSÖ tarafından önerilen el dezenfektanıdır.
- Sadece harici kullanım içindir. (KIRMIZI ETİKET)
- Göze temastan kaçının.
- Çocukların ulaşamayacağı yerde muhafaza ediniz.
- Üretim tarihi ve (varsa) seri numarası
- Kullanım: Bir avuç dolusu el dezenfektanı alınır, ellerin bütün yüzeylerine uygulayınır ve kuruyana kadar eller ovalanır.
- Bileşim: Etanol veya İzopropanol, gliserol ve hidrojen peroksit
- Yanıcı: Ateş ve sıcaktan uzak tutunuz!

Üretim ve depolama tesisleri:

- En uygun üretim ve depolama, klimalı veya soğuk odalarda gerçekleşmelidir. Bu odalarda ateş yakılmasına veya sigara içilmesine kesinlikle izin verilmemelidir.
- DSÖ tarafından önerilen el dezenfektanı formülasyonlarının üretimi, yerel düzeyde veya özel klima ve havalandırması bulunmayan merkezi eczanelerde 50 litreden fazla miktarlarda yapılmamalıdır.
- Saf etanol çok yanıcı olduğu ve 10°C gibi düşük sıcaklarda bile alev alabildiği için, üretim tesislerinde etanol hemen yukarıda belirtilen konsantrasyon düzeyine seyreltmelidir. % 80 etanolün (h/h) ve % 75 izopropil alkolün (h/h) yanma noktaları sırasıyla 17,5°C ve 19°C'dir.
- Malzemeler ve son ürün ulusal güvenlik kılavuzları ve yerel yasal gerekliliklere uygun olarak muhafaza edilmelidir.

EK 5: Sıklıkla kontamine olan eşyalar için dezefektan listesi

Aşağıdaki liste Çin Eczacılar Birliği tarafından oluşturulmuştur.

Daha fazla bilgi için FIP sitesinde bulunan (İngilizce) orijinal belgeye başvurun (Çin Eczacılar Birliği, 2020).

Dezenfekte edilecek	**Dezenfektan türü**	**Alternatif**
Çevresel eşya yüzeyleri	Klorin içeren dezenfektan (1.000 mg/L), klorin dioksit (500 mg/L), % 75 alkol	Tek kullanımlık (kullan-at) emici malzeme(ler)
Eller	Alkol içeren çabuk kuruyan el dezenfektanı, klorin içeren dezenfektan, hidrojen peroksit	
Cilt	% 0,5 İyot bazlı dezenfektan, hidrojen peroksit	
Mukoza	% 0,05 İyot bazlı dezenfektan	
İç mekan havası	Perasetik asit, klorin dioksit, hidrojen peroksit	
Kirleticiler	Klorin içeren dezenfektan (5.000-20.000 mg/L), su emme kapasitesi olan dezenfektan veya çamaşır suyu tozu	
Tekstil ürünleri (Nevresim ve giysi gibi)	Klorin içeren dezenfektan (500 mg/L), etilen oksit	
Peçeteler	Etilen oksit	

Teşekkür

FIP, bu belgeyi hazırlayan aşağıdaki isimlere teşekkürlerini sunar:

Başkan **Jane Dawson**	FPS – FIP Askeri ve Acil Durum Eczacılığı Bölümü, Yeni Zelanda
Marwan Akel	Lübnan Uluslararası Üniversitesi, Lübnan
Julien Fonsart	FIP Klinik Biyoloji Bölümü Başkanı, Fransa
Laurence Josset	İnfluanza Virüsü Ulusal Referans Merkezi, Nord (Lyon) Biyoloji ve Patoloji Merkezi, Fransa
Scarlett Pong	Hong Kong Eczacı Odası
Eduardo Savio	Uruguay Eczacı ve Kimyacılar Birliği, Uruguay
Lars-Åke Söderlund	FIP Serbest Eczacılık Bölümü Başkanı, İsveç
Gonçalo Sousa Pinto	FIP Uygulama Gelişim ve Dönüşüm Öncüsü
Jacqueline Surugue	FIP İkinci Başkanı, Hastane Eczacısı, Fransa
Zhao Rongsheng	Pekin Üniversitesi Hastanesi, Eczane Bölümü; Çin Eczacılar Birliği Hastane Eczacılığı Bölümü İkinci Başkanı; Çin Eczacılar Birliği Kanıta Dayalı Eczacılık Bölümü Başkanı, Çin

Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP)

Andries Bickerweg 5
2517 JP Lahey HOLLANDA

Telefon: ++31 (70) 302 1970
Faks: ++31 (70) 302 1999
E-posta: fip@fip.org

www.fip.org/coronavirus

12 Şubat 2020 tarihinde güncellenmiştir.